

a „művészregény és a művészi tudosság regénye”-inek elemeit az 1920-ban írott *Hét bagoly* kapcsán mutatja ki. (194.)

A Krúdy-életművön kívül Bori Imre az eddig ismert és hozzáférhető elemzések, Krúdy-életrajzok, tanulmányok, összefoglalások, gyűjtemények stb., tehát a mind gazdagabb Krúdy-irodalom anyagának ismeretében alkotta meg kismonográfiaját, időnként átvéve az egyes megállapításokat (pld. Szauder József és Barta András kutatásainak

eredményeit), de még gyakrabban vitatkozik az egyes érvelésekkel, következtetésekkel, módosítja, bővíti azokat (Proust hatása, a „mikszahtos” korszakból eluralkodott felfogás stb.), miközben a reá jellemző, sajátosan egyéni eljárással új látószög-ből láttatja a Krúdy-életművet, s egyben jelzi, hogy irodalomtörténetírásunk Bori Imrével elértkezett felnőttkorához.

Méltó hozzájárulás ez a kismonográfia az író születése századik évfordulójának megünnepléséhez.

KÁICH KATALIN

KÉT KRITIKA EGY KÖNYVRŐL

NÉMETH ISTVÁN: *Hajnali utazás*.
Forum, Újvidék, 1978.

A MÚLT ÉS JÖVŐ PAPIRSÁRKÁNYAN

Valamikor Németh István *Lepkelánc* című kötete az első nagy ifjúsági sikerkönyvünk volt. Népszerűségét nemcsak az eladott példányok számával jelezhetjük — habár az sem megvetendő fokmérőnek —, hanem jobban azzal, hogy a novellák gyermekalakjai tovább éltek ifjúságunkban. Generációknak feledhetetlen emléket jelentenek.

Nekem személyesen egy másik kötete áll közel a szívemhez: a *Ki látta azt a kislíut?* De nemcsak nekem. A pedagógustársadalomnak, a tanítótság népes taborának. Bizonyítják ezt új olvasókönyveink, hol a városi körengetegben magánoskodó gyermekalakok modern mondai hó sökké magasztosulnak. Örvedetes hogy újabban a szerbhorvát nyelvet beszélő fiatalok is megismerkedhetnek Zelmával, aki az apátlan lakás magános ridegségét őrzi a madzagra fűzött kulcsban; vagy az *Elgurult golyók* álmodni merő városi kislíujával.

Az új kötet, a *Hajnali utazás* a két fonal egyesítésének kísérlete: elmondani még azt, amit a szerző még gyermekora melegségéből dé

delget, és leírni, amit gyermekéről — gyermekeinkről — észlelt. A kötet 16 elbeszélésből hetet szentelt a múltnak, saját gyermekkorának. Nem kertelek: nekem ezek tetszenek jobban. Lehet, hogy az ifjú olvasó, a gyerekeink több üzenetet látnak majd a mai tárgyú elbeszélésekben. Így is lesz jó. Hiszen nekik szól a kötet. Am százával vagyunk értelmiségiek — Németh István korúak —, akik a faluból, a falu melengető közösségéből szakadtunk ki, s most, évtizedek után is. teli vagyunk nosztalgiaival a soha el nem feledhető gyermekkorral. Va la hogy úgy nézünk vissza, mint a paradicsomból kiűzöttek... Elfeleltük a nyomorúságot, az inséget csak az idő mindent megszépítő ködén át látjuk valamikori magunkat. Nem mórái gyermekalakok Németh István maga-volt-gyermekhősei. Olyanok, ahogy érezzük: a gyermekségükbe belefeledkezettek a mindennapok apró örömeiben éltek. És mennyi minden volt ezekben a mindennapokban!

A tárgyagnak, dolgoknak nemcsak alakjuk, színük volt: de illa

tuk, hozzáfűződő emlék is egyben. A címadó novellában a cigarettacsavarás aprólékossága zizzenti a papírt, a dohányt; orrunkban van a semmivel nem utánozható füstillet: a dohányosnak még a szűzdohány első mellbevágó ize is. De il lara van a pornak, a harmatnak, tarlónak, kukoricalevélnak. Felérződik a lovak fanyar izzadságszaga, a szerszám bőr- és vasillata. Igen is, szaga van a pornak! Németh István is érzi még a talpa alatt a hajnali és esti por hűvös tapintását, orrában van szülőföldje pora!

Nem bánom, hogy elragadtattam magam, mert a kötet írásai annyira tájunkhoz, a Vajdasághoz kötődnek. Ez a mi közegünk! A mi tájunk, embereink, múltunk és jelenünk.

A jelenről, a mi gyermekeinkről szóló írások azonban már nem őrzik az átélésnek azt a lappangva izzó tüztét. Úgy ír a mai gyerekekről, mint aki kívülről látja életüket. Amit *tud róluk*, azt írja meg. És amit *feltételez* érzelmi életükről. Abban azonban nem vagyok bizonyos, hogy gyermekeink *éppen* úgy éreznek éppen minden *szituációban*, ahogy a szerző feltételezi. A feltevéseket néha a didaktikus szándék kiszínezi. A Bánátba utazó apának szülőföld a táj, az alföld minden szépségével. Gyermekeének unalmas egyhangú rónaság. A vendégségben is unatkozik. Visszafelé jövet azonban számára is minden megváltozik: hip-hop, homlokegyenest ellenkező véleménnyel utazik haza, a városba. Lélektanilag indokolatlan a változás; nincs kiváltó oka a történetben. Az *Úszó sziget* leányalakjának mesterkéltisége, koravénisége elüt a kötet és az előző kötetek jól formált hőseitől. Mesterkélték beszédfordulatai, reakciói is.

A mai gyerekekről szóló sorozat legtalálható darabja a *Cipruságacska*. Az van benne, amit a többitől hiányolhatunk: az átéltség, a hangulat, a természetesség, a hihetőség. Hiszen ismerős a szituáció: a tengeri nyaralás oldottsága, a mindent gyűjtögető gyerekeink ragasz-

kodása egy-egy számukra olyan értékes emléktárgyhoz. Ez esetben a ciprusághoz...

Egy helyen azt irtam, novellák. A szó szoros értelmében nem minden írással kapcsolatban használhatjuk ezt a terminust. Pl. a *Viharlámpák fénye* három mondatos lírai reflexió. Más esetben annyi esemény, élmény zsúfolódik az írásba, hogy fesszegeti a választott keretet. Nem feszültséget teremt, de kiíratlanságot, vázlatolást.

A kötet nyelvezete is egyenletlen. A magyar széppróza lírai emelkedettsége váltakozik a természetességgel, tárgyilagos meséléssel. Néha azonban szürkén ellaposodik a nyelvezet. Pl.: „Itt, ebben a kertben ismerkedtem meg a virágokkal. Sehol másutt nem *volt* virágoskert, csak öregapaméknál. A mi udvarunk kopár *volt*. A gang előtt sokáig még kerítés sem *volt*, az udvarból a tyúkok föl jártak a gangra. A veteményeskertünk is kopár *volt*. Nem *volt* ott egy szál szőlő sem...” Hat mondatban öt létige! Nyelvtan-könyvben bizonyosan arra lenne példa, hogy lehet az egyhangú igehasználatot feloldani a rokon értelmű igék használatával... Vagy az udvar sivárságát akarta így érzékeltetni a szerző? Nem hinném, mert a leírásban nem a létezés a fontos. Ugyanakkor más szavak is ismétlődnek, mint a *kopár*, a *gang*. A leírás érzékletességét viszont biztosítja a részletezéssel.

Talán a lektori figyelem eltűntet hette volna ezt a nyelvi esetlenséget. Azért is, mert nem jellemző a szerzőre a nyelvi fegyelmetlenség. A *Viharlámpák fénye* szépen ívelő körmondata példásan szemlélteti az üzenet és a nyelvi közeg harmóniáját. Vagy a *sóltan* mintájára képezett *fűszertelenebb*: valóságos hapax legomenon. Szerencsétlen képződmény viszont a *legillatlanabb* szó (23. oldal). Ha az előző vagy a *szagtalan* szó mintájára képezte volna, megkímélne az olvasót egy nyelvtörőtől és a sikertelen nyelvi bravúroskodás feletti keserű szájízről.

HORVÁTH MÁTYÁS